

METROPOOLREGIO ROTTERDAM DEN HAAG (MRDH) EUROPESE TOPREGIO IN WORDING

Verbetering van de (internationale) bereikbaarheid van de metropoolregio. Economische vernieuwing. Transitie naar toonaangevende duurzaamheid. En verhoging van de attractiviteit van de regio, zodat inwoners er graag werken, wonen en recreëren, (internationale) bedrijven zich er graag vestigen en bezoekers zich er welkom voelen. Dat zijn de belangrijkste doelen van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, een samenwerkingsverband van 23 gemeenten die de uitdaging aangaan om de internationale concurrentiepositie te verbeteren door hun kennis en bestuurlijke kracht in te zetten en samen te werken met het bedrijfsleven, de kennisinstellingen en medeoverheden.

1

De kracht van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag? Secretaris-generaal Annet Bertram hoeft er geen seconde over na te denken. 'Het vermogen om snel te anticiperen op veranderende omstandigheden. Iedere keer als de internationale situatie, de economie of de natuur er om vroeg, werd op inventieve en creatieve wijze gereageerd. Ook nu staat onze regio voor grote uitdagingen: terugdringen van de relatief hoge werkloosheid, verminderen van de files, werken aan schone lucht en een aantrekkelijke woon- en leefomgeving. Uit een dit jaar verschenen OESO-rapport blijkt dat deze onderwerpen urgenter zijn in de MRDH dan in andere stedelijke gebieden.'

TOPSECTOREN

Gevraagd naar de USP's van de MRDH stelt Bertram in de eerste plaats dat het een van de meest complete regio's van Nederland is. 'Alle

topsectoren zijn aanwezig. Innovaties om een sterk verstedelijkte delta leefbaar te houden, worden in deze regio bedacht, gemaakt, getest en verkocht. Hier wordt in cross-sectoraal verband gewerkt aan mondiale uitdagingen op het gebied van voeding, gezondheid, maritieme- en logistieke vraagstukken, watermanagement en veiligheid. De metropoolregio huisvest de grootste Mainport van Europa en heeft een wereldwijd toonaangevende Greenport voor de agro & food industrie. Van oudsher zijn de maritieme en logistieke industrie belangrijk, terwijl het medische cluster en het veiligheidscluster snel groeien. Een ander sector waarin de regio uitblinkt is veiligheid, met Den Haag als World Legal Capital met het Vredespaleis, World Forum Congress Center, internationale rechtbanken en tribunalen en bedrijven op het gebied van Security. Daarnaast is de MRDH sterk in ICT en high tech.'

1 De MRDH is een aantrekkelijke woon- en leefomgeving. Op de achtergrond de wijk Carnisselande in Barendrecht.
2 De Universiteitsbibliotheek van de TU Delft, één van de pijlers binnen de sterke kennisinfrastructuur van de MRDH.

2

KENNISINFRASTRUCTUUR

Een belangrijke kracht van de metropoolregio is volgens Bertram de sterke kennisinfrastructuur. 'De TU Delft, de Erasmus Universiteit in Rotterdam en de Universiteit Leiden zijn hier gevestigd. Daarnaast kunnen studenten terecht bij diverse HBO- en MBO instellingen. Ook kennisinstellingen als TNO, bijvoorbeeld, dragen bij aan het ontwikkelen en delen van kennis. En

laten we ook niet vergeten dat het hier prima wonen is. Er is een zeer divers aanbod. Mensen kunnen wonen in de binnenstad, aan de rand van de stad of kleinschaliger in het groen. Waar je ook woont, bioscopen, theaters, musea of winkelcentra zijn nooit ver weg en met de zee, het strand en het groene gebied van Midden-Delfland vlakbij zijn ook de recreatieve mogelijkheden legio.'

1 METROPOOLREGIO, 23 GEMEENTEN

De Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) heeft een oppervlakte van 990 km² en telt 2,3 miljoen inwoners. De regio is goed voor één vijfde van het nationale BBP en presenteert zich op de PROVADA als het economische hart van de zuidelijke Randstad. In de regio wordt 15 procent van het totale Nederlandse inkomen verdiend. De MRDH is een samenwerkingsverband van 23 gemeenten, waarvan Rotterdam en Den Haag de grootsten zijn. De andere gemeenten zijn Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Maassluis, Midden-Delfland, Nissewaard, Pijnacker-Nootdorp, Ridderkerk, Rijswijk, Schiedam, Vlaardingen, Wassenaar, Westland, Westvoorne en Zoetermeer. Naast Rotterdam en Den Haag worden op de volgende pagina's Capelle aan den IJssel, Delft en Lansingerland uitgelicht, drie gemeenten die model staan voor de enorme diversiteit en de brede range aan kwaliteiten binnen de MRDH.

« Een belangrijke kracht van de MRDH is de sterke kennisinfrastructuur »

3

OESO-RAPPORT

Hoewel de MRDH de hoogste dichtheid aan bevolking, voorzieningen en kennisinstellingen van Nederland kent, blijven de economische prestaties achter bij die van vergelijkbare regio's in Nederland. Bertram: 'Het begin dit jaar verschenen OESO-rapport 'Metropolitan Review Rotterdam The Hague' laat zien dat wij door ruimtelijk-economische versnippering vier procent groei laten liggen. De regionale samenwerking van 23 gemeenten in MRDH-verband is dan ook een zeer belangrijke stap. We houden ons bezig met vragen als: Hoe gaat de regio inspelen op trends als klimaatverandering, grondstoffenschaarste, robotisering, reshoring en zelfsturende voertuigen?

Vanuit de bereikbaarheidsagenda zetten wij een stevige ambitie neer om de agglomeratiekracht van de metropoolregio te versterken. De MRDH wil een aantrekkelijke regio zijn om te wonen en te werken. Ook voor mensen uit het buitenland. Daarnaast werken we met de Roadmap Next Economy aan economische vernieuwing.'

BELANGRIJKE HUB

De centrale ligging en snelle verbinding met de steden Amsterdam, Eindhoven en Antwerpen maken de regio Rotterdam Den Haag tot een belangrijke hub voor handel en kennisuitwisseling. Bertram: 'Ook binnen de regio

zijn er uitstekende verbindingen. Denk aan de RandstadRail, die Den Haag en Rotterdam en de tussenliggende steden op een prima manier met elkaar verbindt.' Maar de bereikbaarheid moet en kan beter en daarom heeft de MRDH de strategische bereikbaarheidsagenda vastgesteld. Bertram: 'De economie wordt versterkt door een betere bereikbaarheid, zowel binnen de regio als naar onze regio. Denk bijvoorbeeld aan het verbeteren van de OV-verbindingen met Rotterdam The Hague Airport. Ook zetten we in op het vergroten van kansen van mensen door ervoor te zorgen dat zij toegang hebben tot werk en voorzieningen binnen een aanvaardbare reistijd van maximaal 45 minuten en tegen een redelijke prijs. Tegelijkertijd werken wij aan een schoon openbaar vervoer.'

Met de Uitvoeringsagenda Bereikbaarheid 2016 -2025 maakt de metropoolregio zijn ambities op het gebied van bereikbaarheid binnenkort concreet. Het geeft volgens Bertram richting aan de bereikbaarheidsopgaven en er worden keuzes gemaakt. 'Dit doet de MRDH niet alleen. Het is een samenspel van de 23 gemeenten, de provincie Zuid-Holland, de waterschappen, het Rijk, bedrijfsleven en kennisinstellingen. De Uitvoeringsagenda geeft de ontwikkeling van onze regio een impuls, die belangrijk is voor de inwoners van ons gebied.'

De MRDH heeft het vermogen om snel te anticiperen op veranderende omstandigheden

INVESTERINGSPROGRAMMA

In de zomer komt de MRDH met het eerste Regionaal Investeringsprogramma. Bertram: 'Dit programma maakt duidelijk waarin wij moeten investeren om onze economische structuur te versterken. Diverse projecten die zijn aangedragen door de gemeenten, de provincie Zuid-Holland en het bedrijfsleven worden beoordeeld op onder andere het verbeteren van de bereikbaarheid, de werkgelegenheid, aantrekkelijkheid van de regio voor inwoners en bedrijven, en het vernieuwen van de economie. Dit investeringsprogramma zal dan ook al een (gedeeltelijke) eerste financiële uitwerking hebben.'

ROADMAP NEXT ECONOMY

Inspelend op de razendsnel veranderende economie, bouwen gemeenten, provincie, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties met de Roadmap Next Economy samen aan innovatie en groei van de economie, werkgelegenheid en internationale concurrentiekracht van de regio. Programmadirecteur Hans Beekman: 'De Roadmap is een innovatiestrategie met scenario's en handelingsperspectieven voor de komende tien tot twintig jaar, waarmee we optimaal kunnen inspelen op de wereldwijde economische en technologische ontwikkelingen die onze samenleving drastisch gaan veranderen. Bestaande verdienmodellen en bijbehorende werkgelegenheid staan onder druk en zullen (deels) verdwijnen. We willen dit niet lijdzaam ondergaan, maar inspelen op de kansen, zodat nieuwe business en werkgelegenheid ontstaan. Vragen die in de Roadmap beantwoord worden, gaan over het verdienvermogen van de regio, de ontwikkelingen op de regionale arbeidsmarkt, de competenties die werknemers straks nodig hebben en het effect van de next economy op de fysieke omgeving.'

De Roadmap Next Economy wordt opgewerkt langs vijf transitiepaden. Werkgroepen uit de bestaande economische clusters en de 'next economy'-pijlers werken daarvoor intensief samen. Jan Rotmans, hoogleraar Transitiekunde van de Erasmus Universiteit Rotterdam, treedt op als moderator en transitie-manager, de Ameri-

kaanse econoom Jeremy Rifkin met zijn team Third Industrial Revolution Consulting Group (TIR CG) is adviseur. Eind vorig jaar gestart, kent het Roadmap-traject volgens Beekman verschillende fases. 'Op dit moment zitten we in de fase van co-creatie. Dat betekent dat partners worden uitgedaagd om projectinitiatieven op het gebied van next economy aan te dragen, krachtige coalities met maatschappelijk draagvlak en financieel-economisch slagkracht te vormen en businesscases te ontwikkelen om die uiteindelijk ook uit te gaan voeren. Denk daarbij aan projecten op het gebied van energietransitie en digitalisering, bijvoorbeeld in de vastgoedsector. De co-creatie-fase wordt eind juni afgerond, waarna de Roadmap verder wordt uitgewerkt en in het vierde kwartaal van 2016 wordt opgeleverd.'

Wilt u meer weten of heeft u concrete initiatieven voor de Roadmap? Kijk dan op www.mrdh.nl/rne of neem contact op met roadmap@mrdh.nl.

PARELS IN DE MRDH

Annet Bertram: 'De MRDH is juist in zijn verscheidenheid een enorme nieuwe kracht aan het worden. Denk aan de toegenomen aantrekkingskracht van Den Haag met de Grote Marktstraat, het Spuikwartier en The Hague Security Delta. En de internationaal erkende architectuur van Rotterdam, waar de Markthal veel bezoekers trekt. Ook het groene gebied van Midden-Delfland, dat fungeert als een 'central park' tussen de hoogstedelijke centra en de cultuur(historie) en natuur in Voorne-Putten wil ik noemen. De campus van de TU Delft is een mooi voorbeeld van onze kennisindustrie. En de haven van Rotterdam waar met de nieuwste technieken restwarmte wordt gebruikt voor het verwarmen van kassen en woningen. Als laatste, niet echt een plek, wel belangrijk voor een topregio: de succesvolle RandstadRail die zorgt voor een uitstekende OV-verbinding tussen Rotterdam, Den Haag en Zoetermeer.'

4

3 De RandstadRail, één van de paradedepaardjes van de MRDH, zorgt voor een uitstekende OV-verbinding tussen Rotterdam, Den Haag en Zoetermeer.
4 Secretaris-generaal Annet Bertram van de MRDH.

ROTTERDAM ECONOMISCHE, DUURZAME EN INNOVATIEVE PIJLER VAN DE METROPOOLREGIO

Rotterdam staat vanouds voor handel en economie, maar ook voor duurzaamheid en innovatie. De stad loopt dan ook voorop bij de implementatie van de 'Next Economy' en de 'circulaire economie': wereldwijde economische, technologische en duurzame ontwikkelingen die de samenleving en de economie drastisch gaan veranderen.

Als onderdeel van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) is Rotterdam bovendien een vestigingsplaats voor zowel (nieuwe) ondernemers als grotere bedrijven.

En, vooral niet te vergeten, een karaktervolle, aantrekkelijke stad, die steeds meer inwoners én toeristen voor zich weet in te nemen.

Het nieuwe Centraal Station van Rotterdam, een belangrijke economische motor van het zakendistrict Rotterdam Central District (RCD).

De veelgeroemde Markthal, één van de vele architectonische hoogstandjes in Rotterdam.

Wethouder Ronald Schneider van Stedelijke Ontwikkeling.

CITYLOUNGE

Dat de ontwikkeling van de binnenstad een speerpunt is in Rotterdam, wordt volgens wethouder Ronald Schneider van Stedelijke Ontwikkeling onderstreept met het binnenstadplan dat in 2008 werd gepresenteerd onder de noemer 'De binnenstad als Citylounge'. 'Rotterdam schakelt om van gescheiden functies naar multifunctionele plekken en een hogere verblijfskwaliteit,' vat hij de ambities samen. 'Daarmee sluit de stad heel goed aan op waar bedrijven, bewoners en bezoekers naar op zoek zijn. Economisch is het belang groot en de verbeteringen zijn inmiddels zichtbaar: dit jaar is de binnenstad van Rotterdam zelfs uitge-

roepen tot 'beste binnenstad van Nederland'. Bij de opgave in de binnenstad zijn transformatie en duurzaamheid essentieel. Meer gebruik maken van de bestaande gebouwen is een wens van burgers en gemeenteraad. Het zorgt ervoor dat 'Rotterdamers' de stad blijven herkennen. Daarnaast is transformatie ook economisch een goed alternatief, omdat op die manier soms veel sneller nieuwe woningen gerealiseerd kunnen worden. Sinds de introductie van het begrip 'Citylounge' werkt Rotterdam vooral aan het verzachten van buitenruimten en gebouwen. Rotterdam wil de binnenstad ontwikkelen tot een vitale kwaliteitsplek voor ontmoeting, verblijf en vermaak. Dat

betekent meer groen, meer fietsmogelijkheden en meer uitnodigende gebouwen.'

ROTTERDAM CENTRAL DISTRICT

Sinds de opening in maart 2014, is Rotterdam Central Station een belangrijke economische motor van het zakendistrict Rotterdam Central District (RCD) dat op zijn beurt een belangrijke economische drager is van de Rotterdamse binnenstad - en daarmee van Rotterdam. Schneider: 'Gebaseerd op het Global City-concept zijn veel plannen inmiddels uitgevoerd. Er hebben veel kantoortransacties plaatsgevonden en gebouweigenaren hebben veel geïnvesteerd in herontwikkeling, transformatie, verduurzaming,

ROTTERDAM INNOVATION DISTRICT

In navolging van Rotterdam Central District heeft Rotterdam nu ook Rotterdam Innovation District (RID). Een van de aansprekende en actuele voorbeelden van experimenten en ontwikkelingen in het gebied is Aqua Dock, een innovatieve en experimentele test-, demonstreer- en productieomgeving voor drijvend bouwen in de Dokhaven van RDM Rotterdam.

SUGU WAREHOUSE

Gevestigd in de voormalige E.On centrale is SuGu Warehouse de

plek waar Start-Ups en Grown-Ups (SuGu's) zijn gevestigd, evenementen worden georganiseerd en machines worden (door)ontwikkeld voor het faciliteren van de SuGu's en projecten. De bedrijven die al zijn gevestigd in de SuGu Warehouse zijn onder andere Cead, Carola Zee, Robot Printil, Refil, Ultimaker, Susan Bijl en Rainmaker Holland BV, dat windmolens ontwikkelt die door condensvorming warme lucht of vervuild water omzetten in drinkwater. Met succesvolle prototypes in Leeuwarden en Koeweit, moet de productielijn in het RID de molens

op grote schaal gaan produceren en wereldwijd afzetten.

ROTTERDAM SCIENCE TOWER

Binnen RID combineert Rotterdam Science Tower onderwijs, kantoorruimte en laboratoria van hoge kwaliteit. Het Europoint-complex is uitgegroeid tot een internationaal brandpunt van innovatie, educatie en ondernemerschap. De ontwikkeling van dit complex heeft een behoorlijke vaart genomen: ooit stond het grotendeels leeg, maar inmiddels zijn nog maar enkele etages te huur.

KEILEPAND

Het Keilepand, het voormalige poortgebouw van Thomsen's Havenbedrijf, staat aan de Rotterdamse Lekhaven. Het gebouw omvat in totaal 5.000 m² bedrijfsruimte. In het leegstaande oude gebouw vestigen zich de eerste pioniers uit de maakindustrie en de creatieve sector: GROUP A, Bekkering Adams Architects, De Urbanisten, Madein4Havens en Woodwave. Stuk voor stuk voor zijn het bedrijven die zich aangetrokken voelen tot het ruige, industriële karakter van het gebied en de alomtegenwoordige aanwezigheid van water.

de creatie van aantrekkelijke plinten, nieuwe verhuurconcepten en de uitbreiding van horeca. Om tot de absolute top van Europa te kunnen behoren, zal RCD de ingeslagen weg in samenwerking met de gebouweigenaren en -gebruikers moeten vervolgen en de kracht van de binnenstedelijke locatie verder moeten uitbouwen. Op dit moment wordt samen met de Vereniging Rotterdam Central District gewerkt aan een actualisering van het Global City-concept. Gebouweigenaren, kantoorgebruikers en leden van businessclubs werken daarbij samen met het cluster Stadsontwikkeling van de gemeente Rotterdam en stemmen onderling af voor welke functies er nieuwe kansen ontstaan bij de verdere ontwikkeling van RCD. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de aantrekkende economie en de toegenomen belangstelling voor binnenstedelijke toplocaties.'

ROTTERDAM INNOVATION DISTRICT

Schneider ziet het als een taak van de gemeente Rotterdam om te verbinden, belemmeringen weg te nemen, te investeren en ruimte te bieden voor nieuwe initiatieven. Daarvan is zeker sprake bij het Rotterdam Innovation District (RID), dat wordt gevormd door RDM Rotterdam en Merwe-Vierhavens. Schneider: 'De oude stadshavens van Rotterdam

zijn uniek. Zo'n combinatie van innovatieruimte en continentale verbindingen vind je nergens anders. Onder de naam RID willen wij de gebiedsontwikkeling versnellen en het gebied stevig internationaal profileren. Onderzoek en onderwijs komen er samen, in de vorm van start-ups en multinationals (zie kader), kennisinstellingen en studenten, onderzoek en onderwijs. Met het delen van kennis, het samen innoveren en het tot stand brengen van onverwachte crossovers als belangrijkste doelen, is Rotterdam Innovation District de grootste innovatiewerkplaats van Europa.'

AANTREKKELIJKE STAD AAN ZEE MET INTERNATIONAAL KARAKTER EN INNOVATIEVE ECONOMIE

1

Niet alleen binnen de Metropoolregio Rotterdam Den Haag neemt Den Haag een unieke positie in, ook binnen Nederland en zelfs internationaal kent de stad zijn gelijke niet. De wethouders Joris Wijsmuller (Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur) en Ingrid van Engelshoven (Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs) gaan in op de USP's van de internationale stad van vrede en recht en lichten de plannen en ambities toe.

Den Haag is het regeringscentrum van Nederland en mag zich dankzij de vele internationale organisaties, waaronder alle belangrijke internationale hoven en tribunalen, de internationale stad van vrede en recht noemen. Het Internationaal Strafhof, Europol en de winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede 2014, OPCW, zijn gezichtsbepalend voor de internationale stad Den Haag. Net als grote internationale organisaties, NGO's en grote bedrijven als Siemens, Nationale Nederlanden en Shell.

INTERNATIONALE STAD

Wijsmuller schat dat er inmiddels 50.000 internationals in Den Haag wonen. 'Wat hen aanspreekt is het aantrekkelijke vestigingsklimaat, het groene karakter en de ligging aan zee. Weinig politieke hoofdsteden kunnen genieten van een prachtig strand. Deze kustligging maakt van Den Haag ook een toeristische bestemming.' Terwijl de stad maar liefst 11 km zandstrand heeft, is gek genoeg gebleken dat 37% van de Nederlanders niet weet dat Den Haag aan zee ligt. Wethouder Wijsmuller: 'Hier ligt dus nog flink wat potentieel voor economische groei en daar zetten we dan ook volop op in.'

VERSTERKING BINNENSTAD

Zowel economisch als stedenbouwkundig heeft Den Haag een ambitieus programma om de stad klaar te

maken voor de toekomst en het kost Wijsmuller geen enkele moeite om de ambities in internationaal perspectief te plaatsen. 'Wereldwijd zien we een trek naar steden. Mensen en zeker jongeren trekken naar steden om economische en sociale redenen. Een levendige en aantrekkelijke binnenstad is dan een factor van belang. Ook bij het aantrekken van economische activiteit en toeristen speelt een aantrekkelijke binnenstad een grote rol. Den Haag heeft dit belang decennia geleden al ingezien en gekozen voor het opknappen van de binnenstad. Dit beleid werd consequent volgehouden en daar plukken we nu de vruchten van. De bouw van het nieuwe stadhuis op Spui en de aanleg van de tramtunnel hebben ervoor gezorgd dat de Grote Marktstraat tot bloei is gekomen. In 2013 is Den Haag verkozen tot beste binnenstad van Nederland. Sindsdien is de Grote Marktstraat opgeleverd en gaat het erg hard met de bouwvoorbereidingen voor het Spuikwartier, een grote gebiedsontwikkeling naast het Haagse stadhuis. Hier komen niet alleen een onderwijs- en cultuurcomplex, maar ook woningen, horeca en retail. De verwachting is dat de hele gebiedsontwikkeling in 2021 klaar is.'

OPENBARE RUIMTE

Volgens Wijsmuller wordt in Den Haag niet alleen ingezet op versterking van de binnenstad. 'De openbare ruimte wordt ook op andere plekken aangepakt. Zo zijn er miljoenen uitgetrokken om de buitenruimte aan de stadsentrees, de plekken waar je de stad binnenkomt en verlaat, op een consequente en goede manier aan te pakken. Zo willen we bezoekers en forenzen goed bedienen. Deze vernieuwing van de openbare ruimte geeft het vertrouwen aan private partijen om te investeren in vastgoed en bedrijvigheid in de stad. Een aantrekkelijker stad met een solide economie trekt continu nieuwe inwoners.'

2

4

TRANSFORMATIE

Jaarlijks neemt het aantal inwoners van Den Haag met zo'n 6.000 mensen toe. Deze groei maakt het volgens Wijsmuller mogelijk om te intensiveren en te verdichten met behoud van de bestaande kwaliteiten. 'Veel nieuwe stedelingen en jongeren willen graag centraal in de stad wonen. Door de ontwikkeling van centrum en hoogstedelijke milieus wint de stad aan dichtheid en levendigheid en daarmee aan attractiviteit. Niet alles hoeft nieuw te worden gebouwd. Leegstaande kantoorgebouwen van onder andere een flexibeler werkende rijksoverheid bieden enorme kansen. In 2015 zijn vergunningen afgegeven voor de transformatie van 90.000 m² aan kantoren tot andere functies en dit jaar is begonnen met een totaal aan 140.000 m² aan transformatie.

Er is een transformatiecatalogus uitgebracht, waarin panden op kansrijke locaties in Den Haag zijn opgenomen met bijgaande informatie over de buurt en de stedenbouwkundige kaders. Uiteraard is duurzaamheid ook een van de redenen om te kiezen voor transformatie. Daarnaast zet de gemeente op allerlei manieren in op een toekomstbestendige stad. Verduurzaming van de bestaande voorraad is daarbij een van de doelen, net als het weerbaarder maken van de stad tegen de gevolgen van klimaatverandering.'

THE HAGUE SECURITY DELTA

Den Haag heeft een sterk groeiend veiligheidscluster. In The Hague Security Delta (HSD) werken bedrijven, overheden en kennisinstellingen uit heel Nederland samen om innovatieve producten, diensten en kennis te ontwikkelen op het gebied van veiligheid. 'Alleen al in de Haagse regio realiseren 400 veiligheidsbedrijven een omzet van 1,7 miljard euro,' somt Van Engelshoven op. 'Daarnaast bieden ze werk aan 13.400 mensen. Vooral de cyber secu-

rity-sector groeit. Bedrijven als TNO, HackerOne en Fox IT onderzoeken, voorkomen en beperken de meest serieuze cyberbedreigingen met vernieuwende oplossingen voor overheid, defensie, politie, telecom- en energiesector, banken en bedrijven wereldwijd. Zij breiden voortdurend uit in Den Haag. Om in te spelen op de groeiende behoefte aan cyber security-professionals is vorig jaar op de HSD Campus de Cyber Security Academie van start gegaan, een initiatief van Universiteit Leiden, TU Delft en de Haagse Hogeschool.'

INZETTEN OP INNOVATIE

De gemeente ziet duidelijk het potentieel van de HSD en is één van de founding fathers. Innovatie is essentieel om in de toekomst voldoende werkgelegenheid voor alle Haagse inwoners te garanderen, blikt Van Engelshoven vooruit. 'Wereldwijd blijken internationaal, goed bereikbare, stedelijke omgevingen bij uitstek geschikt voor innovatie. Den Haag biedt zo'n omgeving in het Central Innovation District (CID). Hier komen de stedelijke milieus rond de stations Den Haag Centraal, Hollands Spoor en Laan van NOI samen. De afgelopen 25 jaar is er fors geïnvesteerd en een aantrekkelijk ecosysteem ontstaan. Het rijk heeft ervoor gekozen veel van haar activiteiten in dit gebied te clusteren. De groei van Den Haag als onderwijs- en studentenstad krijgt hier vorm met faculteiten van de Universiteit Leiden en TU-Delft rondom CS en Station Hollands Spoor. De HSD-campus ontwikkelt zich rond station Laan van NOI. Het CID is ruimtelijk nauw verweven met het zaken-centrum Beatrixkwartier, de tweede kantorenlocatie van Nederland, en de Haagse binnenstad, die jaarlijks 32 miljoen bezoekers trekt. Dit dynamisch centrumgebied is een troefkaart voor de transitie van Den Haag naar een vernieuwende kenniseconomie.'

3

1 Dat Den Haag zo'n aantrekkelijk vestigingsklimaat heeft, is behalve aan het groene karakter ook te danken aan de ligging aan zee.
2 Artist impressie van het Spuikwartier, een grote gebiedsontwikkeling naast het Haagse stadhuis.
3 Wethouder Joris Wijsmuller van Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur
4 Wethouder Ingrid van Engelshoven van Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs

DELFT TECHNISCHE KENNISECONOMIE ÉN EEN HISTORISCHE BINNENSTAD

Innovatie, creativiteit en technologie zijn de kernwaarden van de technische kenniseconomie, met haar instituten, opleidingscentra, kennisinfrastructuur, kenniswerkers en expats, waar Delft vermaard om is. Daarnaast is er de historische binnenstad, met Oranje, Delfts Blauw en Vermeer als kernwaarden.

De Delftse economie is booming en dat vertaalt zich naar de woningmarkt. Delft investeert in een nieuw binnenstedelijk gebied, Nieuw Delft, door wethouder Ferrie Förster van Economie, Cultuur en Ruimtelijke Ordening omschreven als een 'broedplaats voor kennis gerelateerde zaken'. Delft ligt midden in de metropoolregio, is goed bereikbaar per trein (van twee naar vier sporen), auto (A4, A13, N470) en (snel-) fiets. Die goede bereikbaarheid is van groot belang voor ondernemers die een vestigingsplek zoeken, verzekert Förster. 'In het verlengde daarvan is de metropoolregio belangrijk voor Delft. De infrastructuur, de arbeidsmarkt, de economische clusters en de huizenmarkt spelen zich af op de schaal van de regio. Economie stopt niet bij de gemeentegrens: het daily urban system is de metropool.'

SAMENWERKING

De ontwikkeling van een metropool, waar samenwerken, werken, wonen en recreëren met partners in het hele gebied normaal is, tot een hecht systeem, is volgens Förster van groot belang om als regio mee te blijven spelen in de top van Europa. 'Een gesprekspartner op die schaal, de MRDH dus, is van belang om dat gecoördineerd te kunnen doen. Alleen ben je sneller, maar samen kom je verder. Voor Delft is die samenwerking in afstemming en coördinatie belangrijk: met drieëntwintig gemeenten leg je meer gewicht in de schaal dan met één.'

SCHAALBARE TECHNOLOGIE

Delft is belangrijk voor de regio omdat Delft gastheer is van technologische instituten zoals de TU Delft, TNO, Deltares en UNESCO IHE en van kennisintensieve bedrijven zoals DSM, Exact en 3M. Verder zijn de studenten, de kenniswerkers en de expats uit Delft ondernemend in nieuwe bedrijven. YES! Delft is een erkende succesvolle incubator voor technostarters met schaalbare technologie. De impact daarvan landt in de hele metropoolregio Rotterdam Den Haag. De kennis in hoofden van kenniswerkers, opgeleid in Delft, trekt bedrijven en instellingen naar deze regio.

Nieuw Delft wordt een 'broedplaats voor kennis gerelateerde zaken'.

Alleen ben je sneller, maar samen kom je verder

PARELS IN DE MRDH

Ferrie Förster: 'Delftse technologie is onderscheidend. Wat vroeger de Deltawerken waren voor Nederland, is nu de Next Economy. Robotisering, medische technologie, smart city, Smart Industry, Internet of Things: technologie die het mogelijk maakt om vergrijzing, klimaatverandering en het einde van de fossiele brandstoffen het hoofd te bieden. In Delft zijn plekken te vinden waar dat nu al te zien is: RoboValley, Holland PTC, Flood Proof Holland, Dutch Optics Center, Green Village. Een bijzondere plek in Delft is het instituut Qutech. Quantum kennis is uit de academische fase in handen van ingenieurs uit Delft. Qutech richt zich op de toepassing van quantum technologie in computers en internet. De knappe koppen en handige handen uit Delft maken dat mogelijk met wereldwijde impact.'

LANSINGERLAND HART ÉN SCHARNIERPUNT VAN DE MRDH

Lagen de gemeenten Berkel en Rodenrijs, Bergschenhoek en Bleiswijk, die in 2007 fuseerden tot de gemeente Lansingerland, voorheen aan de rand van diverse stadsregio's, inmiddels vormt Lansingerland het hart én scharnierpunt van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH). Volgens wethouder Albert Abee is de MRDH van belang voor Lansingerland, maar vervult de gemeente ook een spilfunctie in de regio.

Abee omschrijft Lansingerland als een 'groei-gemeente'. 'Zowel op het gebied van wonen als van recreëren vinden hier nog veel ontwikkelingen plaats, vaak in samenwerking met onze buurgemeenten. Goed samenwerken en afstemmen zijn hierbij belangrijk. Met onder andere de Roadmap Next Economy en de Regionale Investeringsagenda zorgt de MRDH voor de dynamiek en het elan die de regio een boost kunnen geven.'

INNOVATIE

Lansingerland heeft de metropoolregio veel te bieden. 'Naast een aangenaam woon- en leefklimaat met veel groen en ruimte, zijn in Lansingerland ook veel innovatieve ondernemers actief. Met name op het gebied van de glastuinbouw vindt in Lansingerland veel innovatie plaats en wordt gewerkt aan kennisontwikkeling. Hiermee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de economie van de metropoolregio, maar tevens ook aan toonaangevende duurzaamheid. In Lansingerland zijn meerdere aardwarmtebronnen die de glastuinbouw voorzien van energie en warmte. Lansingerland staat niet voor niets al enkele jaren in de Top 10 van economisch best presterende gemeentes van Nederland. En er is nog ruimte voor nieuwe bedrijven.'

BLEIZO

Ontwikkelingen waaraan wordt gewerkt in Lansingerland dragen volgens Abee bij aan een verdere versterking van de metropoolregio. 'Zo wordt met de komst van NS-station Bleizo het openbaar vervoernetwerk robuuster gemaakt, worden leisurevoorzieningen voor de regio

Een van de vestigingen van FloraHolland. Lansingerland is met haar hoogwaardige, duurzame en innovatieve glastuinbouw een internationale hotspot.

Lansingerland staat al enkele jaren in de Top 10 van economisch best presterende gemeentes van Nederland

toegevoegd en wordt een woonmilieu ontwikkeld waar veel behoefte aan is. Kortom, Lansingerland is een gemeente die wezenlijk bijdraagt aan de versterking van de metropoolregio.'

DRIE KERNEN

Lansingerland bestaat uit drie kernen, elk met zijn eigen sfeer en uitstraling. Abee: 'Berkel en Rodenrijs, Bergschenhoek en Bleiswijk bieden wonen in het groen, veel mogelijkheden om te recreëren, goede verbindingen en werkgelegenheid in en nabij de gemeente. Met de RandstadRail ben je binnen twintig minuten in het centrum van Den Haag of Rotterdam. Met onder andere de Skiberg, Outdoor Valley, het Lage- en Hoge Bergse Bos, het Elysium en natuurgebied De Rottmeren zijn er binnen de gemeente ook volop mogelijkheden om te recreëren.'

PARELS IN DE MRDH

Albert Abee: 'Lansingerland is met haar hoogwaardige, duurzame en innovatieve glastuinbouw een internationale hotspot. Uniek in de wereld! Denk daarbij aan wereldmarktleiders als Koppert Biological Systems, Anthura en Wageningen UR. Vermeldenswaard zijn ook Van den Bosch, het eerste glastuinbouwbedrijf in Nederland dat in Berkel en Rodenrijs is overgegaan op geothermie, en het eerste Chinese glastuinbouwproductiebedrijf van Europa dat zich heeft gevestigd in Lansingerland.'

WINKELAANBOD

Opmerkelijk zijn ook de ontwikkelingen op retailgebied in de gemeente. Waar andere binnensteden kampen met leegstand wordt het winkelaanbod in Lansingerland, en dan met name in Berkel en Rodenrijs, juist verder uitgebreid. Er is markt vraag en ruimte voor ondernemers. Ook uniek in de metropoolregio Rotterdam Den Haag!

CAPELLE AAN DEN IJSSEL PARKSTAD NAAST ECONOMISCHE MOTOR

Met zelfrijdend vervoer levert Capelle belangrijke bijdrage aan Next Economy doelstellingen MRDH.

'Parkstad naast Economische Motor' is de slogan van de gemeente Capelle aan den IJssel, die op 15 km² 67.000 inwoners telt. De ligging onder de rook van Rotterdam biedt veel economische voordelen. Met veel groen en een dorps karakter is Capelle bovendien een prettige stad om te wonen én te werken: met meer arbeidsplaatsen dan werkende inwoners, is Capelle zelf ook een economische motor in de regio. Dat maakt het een interessante stad voor bedrijven.

Binnen de metropoolregio Rotterdam Den Haag heeft Capelle een sterke positie, verzekert wethouder Eric Faassen, want de stad heeft heel wat te bieden aan de regio. 'Aantrekkelijke woonwijken bijvoorbeeld. Een goed opgeleide beroepsbevolking. En fantastische vestigingslocaties voor nieuwe bedrijven. De korte lijnen en kwalitatief goede dienstverlening zijn échte USP's in Capelle: onze accountmanagers voor ondernemers denken vanuit de ondernemer en kijken met die blik naar onze gemeentelijke organisatie. Hoe kan die nog sneller, nog scherper en nog praktischer onze ondernemers ontzorgen? Zodat zij kunnen doen waar ze goed in zijn: ondernemen.'

RIVIUM

Op de grens met Rotterdam is businesspark Rivium één van de fantastische vestigingslocaties in Capelle. Dennis Potter, coördinator Economische Zaken: 'een hoogwaardig bedrijfspark waar al diverse grote nationale en internationale bedrijven hun (hoofd)kantoor hebben. Er werken bijna 7.500 mensen. Het terrein kenmerkt zich door zijn gunstige ligging, relatief lage huurprijzen en ruimte die bedrijven krijgen om te werken aan nieuwe technieken en innovaties. Een échte economische motor in de metropoolregio Rotterdam Den Haag dus.'

STADSLANDBOUW

De gemeente Capelle draagt volgens Potter zelf ook bij aan een deze innovaties. 'Zo werken we aan een business case voor verticale stadslandbouw in een leegstaand kantoorpand op Rivium. Dat gebeurt in samenwerking met Platform31, experts uit verschillende sectoren en diverse bedrijven in de metropoolregio Rotterdam Den Haag. Capelle wil hiermee een voorbeeld zijn voor andere steden in de wereld.'

DE ZELFRIJDENDE STAD

Een andere innovatie is De Zelfrijdende Stad, een regionale pilot met zelfrijdend openbaar vervoer als oplossing voor 'last mile' vraagstukken. Faassen: 'Als onderdeel van een MRDH-project verkennen we de mogelijkheden van verschillende vormen van zelfrijdend vervoer, als 2.0 versie van de Parkshuttle die nu rijdt van Kralingse Zoom naar Rivium. Deze moet een onderdeel vormen van de vervoersknoep die we op Rivium willen realiseren.'

RIVIUM WORLD

Op de PROVADA zal in MRDH-verband onder meer worden ingezoomd op Rivium World. Faassen: 'Doel is om te laten zien dat Rivium een aantrekkelijke plek is, waar veel meer mogelijk is en waar niet alleen wordt gewerkt. Het concept is bedoeld om ondernemers en werknemers op Rivium te activeren en hen mee te laten denken over activiteiten en services die bijdragen aan het vergroten van de gebruikers- en belevingswaarde van Rivium. Capelle wil namelijk dat werknemers van de bedrijven een campusgevoel ervaren op de plek waar ze werken, dus alle ideeën die hieraan bijdragen zijn welkom. Maar ook mensen die bijvoorbeeld evenementen willen organiseren of iets anders

willen proberen, zijn van harte welkom. Op Rivium kan het!'

SAMENWERKEN

Capelle mag de regio heel wat te bieden hebben, volgens Faassen snijdt het mes aan twee kanten. Capelle is natuurlijk geen eiland: het grootste deel van onze inwoners werkt buiten de stad. Veel van de banen in Capelle worden vervuld door werknemers uit andere gemeenten. Capellenaren shoppen soms in De Koperwiek in het vernieuwde stadscentrum en dan weer in Rotterdam. Daarom is samenwerken essentieel. Samen met 22 andere gemeenten werken we in de MRDH aan de bereikbaarheid van het gebied en aan een aantrekkelijk economisch vestigingsklimaat. Dat komt ten goede aan alle Capelse inwoners en bedrijven.'

Daar komt bij dat de kansen voor Capelle deels ook buiten de gemeentegrenzen liggen. Faassen: 'Met samenwerken creëren we meer slagkracht en brengen we ontwikkelingen als op Rivium in een stroomversnelling. Met elkaar bereik je immers meer. Bijvoorbeeld in het opstellen van een investeringsagenda of in het verkennen van de toekomstpotentie van werklocaties in de verschillende gemeenten in het kader van de Next Economy.'

ZOETERMEER ATTRACTIEVE EN DUURZAME OOSTPOORT VAN DE MRDH

Zoetermeer is de poort aan de oostkant van de Metropoolregio. Niet alleen in de fysieke zin, maar ook als het gaat om economische vernieuwing, toonaangevende duurzaamheid en attractiviteit. Zoetermeer werkt hard aan de vier kernambities van de MRDH en is hierdoor een zeer interessante vestigings- en ontwikkellocatie voor hoogwaardige bedrijvigheid, kennisinstellingen, logistieke spelers en leisure.

Vanwege de unieke centrale ligging en de uitstekende bereikbaarheid ontwikkelt Zoetermeer volgens wethouder Mariëtte van Leeuwen van Economische Zaken bijvoorbeeld het nieuwe vervoersknooppunt Bleizo langs de A12 met de daarbij horende hoogwaardige ontwikkellocaties Prisma/Hoefweg en Businesspark Bleizo. 'Een bedieningsgebied van 3,6 miljoen mensen binnen een straal van 30 minuten reistijd wordt gecombineerd met excellente vestigingsvoorwaarden: de beschikbaarheid van hoogopgeleid (ICT) personeel, filevrij aan te rijden, de aanwezigheid van toonaangevende (IT) big corporates, zoals Siemens, Atos, Ortec, Teleplan en concurrerende grond- en vastgoedprijzen.'

DUTCH INNOVATION PARK

Wat betreft de economische vernieuwing in de metropoolregio, heeft Zoetermeer enkele parels in handen. Het campusgebied van het Dutch Innovation Park aan de A12 groeit hard. Van Leeuwen: 'Samen met de big (IT) corporates en de Haagse Hogeschool met haar unieke IT hbo-opleidingen focussen we ons op excellent onderwijs, innovatie en onderzoek op het gebied van Big Data, Analytics en Cyber Security. Samen met onder andere The Hague Security Delta, Het Center of Expertise Cyber Security, de

MRDH en vooraanstaande kennisinstellingen werken we aan de ambitie van de 'Digital Gateway to Europe'.'

HET TRANSPORTIUM

Als het om attractiviteit gaat, kent iedereen de indoor skibaan Snowworld in Zoetermeer. Vanwege het succes wordt de capaciteit van Snowworld zelfs uitgebreid. 'Met de mogelijke komst van het ultramoderne schaats-, wiel- en zwemcomplex 'Het Transportium', dat is gericht op belangrijke nationale en internationale evenementen, hebben Zoetermeer en de regio twee internationale topattracties in handen', aldus Van Leeuwen.

NUL-OP-DE-METER

Daarnaast complementeert Zoetermeer de regio Rotterdam Den Haag volgens de wethouder met haar Randstedelijke, maar toch rustieke en betaalbare woonlocaties. 'Dat doen we ook nog eens duurzaam door koploper te zijn in het realiseren van

energieneutrale 'Nul-op-de-meter-woningen'. Het Groene Hart is daarbij onze achtertuin met daarbij de gehele Randstad binnen handbereik.'

PUBLIEKE EN PRIVATE PARTNERS

Zoetermeer is niet alleen belangrijk voor de MRDH, op haar beurt is de MRDH volgens Van Leeuwen ook zeer belangrijk voor Zoetermeer. 'Niet alleen vanuit politiek oogpunt, maar juist omdat er enorme kansen liggen voor economische samenwerking en groei. Deze willen we optimaal benutten. Zoetermeer is namelijk typisch Nederlands: het is sterk afhankelijk van economische relaties en gezamenlijke ontwikkeling. Uiteraard houdt dit niet op bij de grenzen van de metropoolregio. Veel van de publieke en private partners van Zoetermeer zijn onderdeel van de regio.'

Gelegen aan de A12, is Dutch Innovation Park in Zoetermeer op het gebied van economische vernieuwing één van de parels van de MRDH.

